

ORTADOĞU GÜNDEMİNDE DOĞU AKDENİZ: GERİLİM, JEOPOLİTİK VE GÜVENLİK

Bölge, yalnızca Akdeniz'i çevreleyen Türkiye, Mısır, Suriye, Lübnan, İsrail ve Filistin, Libya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) için değil, enerji ve ticari bağlantıları nedeniyle küresel güç dengelerinde söz sahibi aktörler için de kritik öneme sahiptir.

Dr. Öğr. Üyesi Gözde Kılıç Yaşın

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Bilecik, Türkiye

Doğu Akdeniz; Asya, Körfez ve Avrupa'yı birbirine bağlayan enerji merkezleri, bağlantı projeleri için merkezi konumdadır. Tarih boyunca da coğrafi konumlanması ve medeniyetler arası geçiş bölgesi olmasından kaynaklı stratejik önemi ve jeopolitik konumu nedeniyle uluslararası güç mücadelesinin odak noktası olmuştur. Bölge, yalnızca Akdeniz'i çevreleyen Türkiye, Mısır, Suriye, Lübnan, İsrail ve Filistin, Libya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) için değil, enerji ve ticari bağlantıları nedeniyle küresel güç dengelerinde söz sahibi aktörler için de kritik öneme sahiptir.

2003 yılından itibaren hidrokarbon enerji rezervlerinin keşfinin ilanı ile birlikte bölgedeki stratejik hesaplamalar karmaşık bir hâl almış, enerji kaynaklarına erişim ve denizlerde egemenlik tesis etme çabaları bölgede yeni bir rekabet ve gerilim dinamiği yaratmıştır. Doğu Akdeniz'in enerji kaynakları üzerindeki bu mücadele hem bölgesel hem de uluslararası düzeyde geniş çaplı ittifakların kurulmasına, diplomatik çatışmaların alevlenmesine ve askeri stratejilerin yeniden şekillendirilmesine yol açmıştır. 2010'da Tunus'ta başlayan ve Arap Baharı olarak isimlendirilen ayaklanmalar; Mısır, Yemen, Cezayir ve Ürdün'ü

Ukrayna topraklarının Rusya tarafından işgaliyle başlayarak Batı-Rusya savaşına dönüşen ateşin sönümlenememesi de Karadeniz'i Türk Boğazları üzerinden Akdeniz'e bağlayan Ege Denizi'ndeki gelişmelerin önemini artıran bir husustur. ABD'nin Karadeniz'de varlık gösterme ve Rusya'nın buradaki etkinliğini daraltma, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki Rus faaliyetlerini azaltma ve kendi varlığını arttırma niyetinin Ege'deki yansıması, Yunanistan anakarası ve Girit'ten sonra Ege'deki adalarda da askeri üs açma girişimini gündeme getirmektedir.

sarsarak Libya ve Suriye'de iç savaşı hayatın normali haline getirmiştir. Demokrasi, özgürlük ve insan hakları arayışı olarak nitelendirilse de süreç mezhepçi hesaplaşmaları canlandırarak Arap Baharı rüzgârının geçtiği ülkelerde ortak değerlerin yitirilmesine, radikalleşmelere, ölüm, yokluk ve yıkıma sebep olmuştur. Sürecin Doğu Akdeniz havzasına etkisi, eksen kavgalarının keskinleşmesi olmuş, hem jeopolitik hem ideolojik rekabet açığa çıkmıştır. Süreçte Rusya Orta Doğu'daki varlığını ve diplomasisini belirginleştirmiş, İran etki alanında nüfuz kazanmış, Orta Doğu'daki ayak izlerini silmek istediğini açıklamış bulunan ABD bir ayağını Yunanistan'a¹ diğerini Kıbrıs adasına² koyarken 2020'den itibaren İsrail-Arap ülkeleri³ normalleşmesi süreci de başlamıştır. Normalleşme çabaları Türkiye-Mısır, Türkiye-İsrail arasında da gelişmekteyken Hamas'ın 7 Ekim 2023'te İsrail'e düzenlediği saldırı tablonun yeniden şekilleneceği yeni bir dönemi başlatmıştır. İsrail'in sivillerin hayatlarını gözetmeden gerçekleştirdiği misillemeler, bölgedeki diğer ülke ve küresel güçlerin tutumlarını etkileyen bir yayılma eğilimi sergilemiştir.

İsrail'in saldırıları, Doğu Akdeniz'deki enerji güvenliği ve askeri stratejiler üzerinde doğrudan etkiler yaratırken; Türkiye, Mısır, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gibi bölgesel aktörlerin pozisyonlarını yeniden gözden geçirmelerine sebep olmuştur. İsrail'in Hizbullah güçlerini hedef alarak Lübnan topraklarına saldırması, İran'ın İsrail askeri bölgelerini hedef alarak hipersonik balistik füze Fettah'ı da dâhil ettiği bir saldırıyla İsrail'in hava savunmasını delmesi savaşın derinleşeceği ve yayılacağına ilişkin endişe yaratmıştır.

Ukrayna topraklarının Rusya tarafından işgaliyle başlayarak Batı-Rusya savaşına dönüşen ateşin sönümlenememesi de Karadeniz'i Türk Boğazları üzerinden Akdeniz'e bağlayan Ege Denizi'ndeki gelişmelerin önemini artıran bir husustur. ABD'nin Karadeniz'de varlık gösterme ve Rusya'nın buradaki etkinliğini daraltma, aynı zamanda Doğu Akdeniz'deki Rus faaliyetlerini azaltma ve kendi varlığını arttırma niyetinin Ege'deki yansıması, Yunanistan anakarası ve Girit'ten⁴ sonra Ege'deki adalarda da askeri üs açma girişimini gündeme getirmektedir.⁵ ABD'nin Yunanistan ile geliştirdiği askeri işbirliği, Ege Denizi'nde ve çevresinde stratejik avantajlar elde etmesini sağlarken, aynı zamanda Karadeniz'e ulaşan deniz yollarının kontrolünde de kritik bir rol oynamaktadır. Yunanistan'ın ABD desteğiyle askeri alanda güçlenmesi ve Ege'deki adalar üzerindeki kontrolünü artırma çabası, ABD'nin Doğu Akdeniz'deki etkisini Karadeniz'e kadar genişletmesine olanak tanımaktadır. Tıpkı Doğu Akdeniz'e boylu boyunca uzandığı için buradaki her gelişmede söz sahibi olduğu gibi Ege'nin de tüm akış yönünde kıyısı olduğu ve Boğazları da iç egemenlik alanında tuttuğu için Türkiye, konu Ege olduğunda da öncelikli muhatap ve söz sahibidir. Bu çerçevede Doğu Akdeniz jeopolitiği Türkiye-Yunanistan arasındaki Ege'ye ilişkin deniz yetki alanlarının belirlenmesiyle de ilgilidir. Nitekim Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon enerji enerji rezervlerine erişim mücadelesi de yalnızca ekonomik çıkarları değil, aynı zamanda denizlerdeki egemenlik haklarının tesis edilmesi ve jeopolitik üstünlüğün belirlenmesini de kapsamaktadır.

Bu makalede, Doğu Akdeniz bölgesindeki son gelişmelerin jeopolitik dinamikler üzerindeki etkisi ve bölgedeki güç mücadelesinin nasıl şekillendiği ayrıntılı ele alınacaktır. Ayrıca, hidrokarbon enerji enerji rezervlerine erişim mücadelesinin deniz yetki alanları üzerindeki etkileri ve bu süreçte Türkiye'nin bölgedeki stratejik konumu değerlendirilecektir. Makalede, Türkiye'nin jeopolitik öneminin ve bölgesel politikalarının önemi vurgulanarak, Doğu Akdeniz'deki istikrarın ancak çok taraflı işbirliği ve karşılıklı çıkarların dikkate alındığı yapıcı bir diyalog ortamında sağlanabileceği savunulmaktadır.

Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesi

2003'te Kıbrıs adası çevresinde zengin hidrokarbon enerji rezervi keşfinin ilan edilmesinden itibaren Doğu Akdeniz, rezervlere ulaşma, çıkarma ve alıcısına sunma hazırlıklarıyla gündeme geldi. Bu keşif, deniz yetki alanları sınırlaması yapılmamış olması nedeniyle Doğu Akdeniz'de egemenlik bölgelerinin belirlenmesi konusunu da gündeme getirdi. Ancak, yarı kapalı bir deniz olduğu için kıyıdaşlarının tamamının katılımıyla hakkaniyet

ölçütlerinde uzlaşılarak deniz sınırlarının belirlenmesi gerekirken, ikili anlaşmalarla sınır belirlenmesine gidilmiş, deniz sahaları parsellenerek uluslararası şirketlere sondaj yetkisi vermede aceleci davranılmış ve Türkiye bölgede yokmuş gibi davranılmıştır. Böylece, Ege'deki egemenlik sorunlarının Doğu Akdeniz'deki enerji ve deniz yetki alanları mücadelesiyle iç içe geçmesi, Türkiye'nin stratejik konumunu ve bölgedeki çıkarlarını doğrudan tehdit eden bir dinamik yaratmıştır.

Türkiye, Doğu Akdeniz'deki hak ve çıkarlarını koruma konusunda kararlı bir tutum sergilemiş ve bölgedeki ittifak dinamiklerine karşı stratejik bir denge politikası izlemeye çalışmıştır. Türkiye'nin bölgesel çıkarları, özellikle İsrail, Mısır, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında kurulan ittifaklarla sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Ne var ki İsrail'in Gazze'ye yönelik operasyonları, bu ittifakın ne kadar kırılgan olduğunu ve kalıcı bir dayanışma temelinde kurulu olmadığını ortaya koymaktadır. Mısır'ın İsrail'in askeri

operasyonlarından rahatsızlığını açık şekilde dile getirmesi, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin İsrail'e destek vermede çekingen davranması bölgedeki ittifakların zayıfladığını göstermektedir. Ancak bir süre Türkiye dışlanarak Doğu Akdeniz'de deniz yetki alanlarının paylaşımında ve enerji kaynaklarına erişimde daha geniş bir manevra alanı elde etme gayesi güdülmüştür. Burada Türkiye'nin deniz yetki alanlarında oyun kurma hamlesinde Mısır'ı hariç tutmak mümkündür. Zira Yunanistan-Mısır deniz sınırlandırma anlaşmasında Mısır, Meis adasına etki alanı tanınması konusunda Türkiye'nin tezini benimsediğini göstererek sınır belirlenmesine dâhil etmemiştir.⁶ İtalya-Yunanistan arasında 9 Haziran 2020'de imzalanan Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırlandırma anlaşmasında da Yunanistan'ın Diaporia Adasına hiçbir etki alanı tanınmayarak *enclave* edilmesi Türkiye'nin tezlerinin bir diğer kazanımıdır. Nitekim Türkiye tezlerini, Doğu Akdeniz'de de Ege'de de uluslararası deniz hukukunun amir hükümleri ve içtihatlar üzerinden oluşturmıştır.

Yarı kapalı bir deniz olduğu için kıyıdaşlarının tamamının katılımıyla hakkaniyet ölçütlerinde uzlaşarak deniz sınırlarının belirlenmesi gerekirken, ikili anlaşmalarla sınır belirlenmesine gidilmiş, deniz sahaları parsellenerek uluslararası şirketlere sondaj yetkisi vermede aceleci davranılmış ve Türkiye bölgede yokmuş gibi davranılmıştır. Böylece, Ege'deki egemenlik sorunlarının Doğu Akdeniz'deki enerji ve deniz yetki alanları mücadelesiyle iç içe geçmesi, Türkiye'nin stratejik konumunu ve bölgedeki çıkarlarını doğrudan tehdit eden bir dinamik yaratmıştır.

Dolayısıyla Türkiye'nin kazanımı uluslararası hukukun da kazanımıdır.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki haklarını uluslararası hukuku esas alarak korumada sonuç aldığı diğer bir konu da Temmuz 2020'de Oruç Reis için Navtex ilan ettiği alanla ilgilidir. Türkiye Navtex ilanında bulunduğu Yunanistan itiraz edip, Avrupa'yı acele aracılığa çağırması, aynı bölge için askeri tatbikat duyurusunda bulunmuştur. Bu süreçte Fransız Deniz Kuvvetleri'ne ait Le Courbet (F-712) isimli fırkateyn gerilim yaratmış, 'Üçüncü Dünya Savaşı'nın başlayacağı iddiaları bile gündeme gelmiştir. Ne var ki Türkiye'nin Oruç Reis gemisi için seyrüsefer ilan ettiği araştırma sahası 28° 00' 00" D boylamında bitiyordu ve bu nokta, gerilimli olaylardan hemen sonra Yunanistan ve Mısır'ın 6 Ağustos 2020'de imzaladıkları deniz sınırlandırma anlaşmasına göre Yunanistan-Mısır sınırının başladığı yerdir. Bunun anlamı, Yunanistan'ın itirazda bulunduğu, mesnetsiz şekilde kriz alarmlarını çaldığı saha için hak iddiasının dayanağının bulunmadığıdır. Bu bölge için Mısır'ın da Kıbrıs Rum Yönetimi'nin de ve hatta Türkiye dışında başka herhangi bir devletin de hak iddiası bulunmamaktadır.

Türkiye'nin bu bölgede hak iddiasını kesintisiz sürdürdüğüne dair bir ekleme yapılmalıdır. Nitekim, Bakanlar Kurulu'nun 2 Temmuz 1974 tarih ve 7/8594 sayılı Kararname ile Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) Rodos Adası'nın güneydoğusunda (Mısır'la Türkiye arasındaki deniz alanındaki sınıra yakın sayılabilecek bir noktada) Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından belirlenen 92 AR/TPO/IX/D numaralı petrol arama bölgesinde, anılan bölgenin Türk karasuları dışında ve Türk kıta sahanlığında bulunduğunu beyan ederek ruhsat vermesi⁷ de Türkiye'nin denizlerdeki egemenlik haklarının korunması için gerçekleştirilen bir

hamledir.⁸ Ruhsatlandırma 18 Temmuz 1974 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Söz konusu devlet uygulaması, Rodos adasına kıta sahanlığı verilememesiyle ilgilidir. Bu nedenle, Mısır-Yunanistan anlaşmasına da yansdığı söylenebilecektir.

Doğu Akdeniz'de hakların korunması bakımından önemli dördüncü netice ise KKTC ile Türkiye arasında New York'ta 21 Eylül 2011'de imzalanan Kıta Sahanlığı

Sınırlandırma Anlaşması'dır. Türkiye ve KKTC, Kıbrıslı Rumların Doğu Akdeniz'deki enerji arama faaliyetlerinin tek yöneticisi olmasına itiraz ederek 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin eşit ortağı olarak Kıbrıslı Türklerin de hem söz hem hak sahibi olduğunu ileri sürmüş ve bu iddia da öncelikle BM'de karşılık bulmuştur. Bu çerçevede iki devletin 2011'de imzaladığı anlaşmanın doğurduğu neticelerin tanınması, bunlara itiraz edilmemesi yalnızca Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki hareket serbestisini

arttırması bakımından değil aynı zamanda KKTC'nin uygulamasının devlet uygulaması neticeleri doğurması bakımından da önemlidir. Bu anlamda eğer New York'ta 15 Ekim 2024'te BM Genel Sekreteri gözetiminde KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ile Kıbrıs Rum Yönetimi Lideri Hristodilis'in katılımıyla gerçekleştirilen üçlü görüşme Kıbrıs için yeniden bir müzakere sürecinin başlaması anlamına gelecekse,⁹ KKTC masaya devlet uygulamaları ve bunların neticeleri tanınmış olarak

oturacaktır. Gerçekten de İsrail'in Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'i daha geniş bir savaşa sürükleme ihtimali ve Türkiye ile Yunanistan'ın Ocak 2025'e kadar MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırma çerçevesi konusunda bir anlaşmaya ulaşma hedefi¹⁰ söz konusuysa, müzakereleri başlatma önemli olacaktır. KKTC, masada egemen eşitliğe ve eşit uluslararası siyasete dayanan adil, kalıcı, sürdürülebilir ve adadaki mevcut iki devlet gerçeğinin teyidini içeren bir barış müzakeresini daha rahat sürdürecektir.

Bu anlamda, KKTC'nin 2011'deki yetkilendirmesiyle TPAO'nun KKTC deniz alanlarında sismik arama, Karpaz açıklarında da sondaj yapması, başta Fransa olmak üzere AB ya da ABD'nin devreye girme veya savaş alarmı çaldırma bir tarafa, güçlü mesajlar verme gereği dahi duymaması, bir kazanımdır. KKTC, Kıbrıslı Türklerin 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti'nin eşit ortağı olması¹¹ nedeniyle adanın bütünündeki doğal kaynaklar üzerinde bulunan hakkı çerçevesinde 22 Eylül 2011'de Bakanlar Kurulu kararı ile TPAO'ya yedi deniz alanında ve iki de karada petrol ve doğalgaz arama ruhsatı vermiştir.¹² Türkiye'nin Akdeniz'de sondaj ya da sismik arama gemileriyle faaliyet gösterdiği alanlar, ya zaten Türkiye'nin kendi kıta sahanlığındadır ya da KKTC'nin TPAO'ya petrol ve doğalgaz arama yetkisi verdiği bölgededir.

Türkiye'nin uluslararası deniz hukuku kurallarını ve emsal kararları değerlendirerek attığı adımların Doğu Akdeniz'deki yetki ve etki alanlarını müdahaleden uzak tuttuğu açıktır. Buradaki kazanımlar şüphesiz Ege'deki

olası müzakerelerde bilhassa adalara tanınacak etki alanının Türkiye'nin savunduğu şekilde karasularından ibaret tutulması yönünde katkı sağlayacaktır. Ege'de Lozan ve Paris Barış Antlaşmaları ile egemenliği Yunanistan'a devredilmemiş adalar ile egemenliği isim isim sayılarak gayri askeri statünün korunması şartıyla devredilen adalar konusundaki hukuki zeminin de üçüncü devletlere diplomatik temalarla anlatılması şarttır.

Türkiye'nin kendi yetki alanındaki yabancı faaliyetlere izin vermemesi bir tarafa, Doğu Akdeniz'de heyecan yaratan ilk açıklamalar kadar hidrokarbon enerji rezervinin bulunmadığının ortaya çıkması¹³ ve EAST-MED boru hattının desteksiz kalarak projenin terk edilmesi de Doğu Akdeniz'deki enerji paylaşım rekabetinin doğurduğu gerilimi düşürmüştür. Nitekim kanımızca, Doğu Akdeniz krizi, zaten özünde enerjiyle ilgili değil, denizlerde egemenlik paylaşımıyla ilgilidir.

Sonuç

Rusya-Ukrayna savaşının Batı ile Rusya arasında yaşanan bir gerilim olarak genişlemesi ve Batı ittifakının İsrail'in operasyonlarına tam destek vermekte zorlanması, çok kutupluluk eğilimlerinin gücünü koruduğunu göstermektedir. Rusya-Ukrayna savaşının Batı'yı bir araya getirme potansiyeli taşımasına rağmen, İsrail'in Filistin'e yönelik saldırıları, Batı cephesinde farklı çıkar ve stratejilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Batılı

devletlerin, Ukrayna-Rusya savaşında olduğu gibi savaşın süresini uzatacak şekilde İsrail'in arkasında durmaması, bir umut teşkil etmektedir. Ancak İsrail'in yarattığı gerilimin doğurduğu yükü taşımak istememelerinin İsrail üzerinde ne kadar etki yarattığı tartışmalıdır. İsrail'in askeri ve mali kapasitesinin zayıflaması ve savaş karşıtı İsrailiilerin direnci, uluslararası arenadan yükselen ikaz ve eleştirilere kıyasla daha belirleyici olacak gibi görünmektedir.

Doğu Akdeniz'de deniz egemenlik mücadelesi sona ermiş değildir. Türkiye kendi haklarını korurken KKTC'nin haklarının tanınmasını da sağlamıştır. Hidrokarbon enerji rezervlerinin beklenenden az çıkması ve nakil için boru projesinin anlamsızlaşması, deniz egemenlik mücadelesi kapsamında sadece enerjiye ulaşım konusundaki rekabeti dindirmiştir. Ancak İsrail'in yürüttüğü savaş, bölgedeki enerji güvenliğini, işbirliğini ve enerji projelerini tehlikeye atmaktadır. Güvenlik, militarizasyon ve jeostratejik açıdan mücadele sürecidir. Diğer taraftan kıtalararası enerji üretimi ve jeo-ekonomik koridorlar için önemli rotalardan biri olan Doğu Akdeniz, Orta Doğu bugünkü gerilim içerisinde olmasaydı dahi küresel rekabetin aktörleri olan Rusya, Çin, ABD için yine de güç mücadelesine sahne olacaktı. Nitekim hem Orta Doğu hem Doğu Akdeniz havzası dondurulmuş ya da aktif, doğrudan veya vekaleten çatışma alanları barındırmaktadır. Doğu Akdeniz'deki güç mücadelesi, tek kutuplu bir düzenin sınırlarını zorlayan çok kutuplu dinamiklerle şekillenmektedir.

Doğu Akdeniz'de yaşanan son gelişmelerin Kıbrıs sorununa etkisi, bölgedeki jeopolitik dinamiklerin karmaşıklığı ve hidrokarbon enerji rezervlerine erişim mücadelesi çerçevesinde değerlendirildiğinde önem taşımaktadır. İsrail'in Hamas ve Hizbullah'a karşı giriştiği askeri operasyonlar, saldırıların sivilleri de hedef alması ve bu çatışmaların yayılma eğilimi, bölgedeki dengeleri değiştirmeye devam ederken, Kıbrıs sorununu da yeniden odak noktasına taşıyabilmektedir. Bu bağlamda, Kıbrıs sorununun çözümü ya da çözümsüzlüğü, bölgedeki enerji rekabeti ve askeri stratejilerle doğrudan ilişkilidir.

İsrail, Mısır, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasındaki işbirliği, hidrokarbon enerji kaynaklarına erişim amacıyla kurulmuş olsa da, bu ittifak yapısının askeri ve güvenlik açısından sürdürülebilir olmadığı son gelişmelerle daha belirgin hale gelmiştir. Bu durum, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik uluslararası desteği zayıflatabilecek bir etki yaratabilir ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin bölgedeki pozisyonunu daha kırılgan hale getirebilir.

Kıbrıs sorununa dair bu gelişmeler ışığında Türkiye'nin stratejik pozisyonu daha da önem kazanmaktadır.

Doğu Akdeniz'de deniz egemenlik mücadelesi sona ermiş değildir. Türkiye kendi haklarını korurken KKTC'nin haklarının tanınmasını da sağlamıştır. Hidrokarbon enerji rezervlerinin beklenenden az çıkması ve nakil için boru projesinin anlamsızlaşması, deniz egemenlik mücadelesi kapsamında sadece enerjiye ulaşım konusundaki rekabeti dindirmiştir.

Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki jeopolitik konumu ve KKTC ile olan sıkı ilişkileri, bölgedeki denge unsurlarından biri olmayı sürdürmektedir. Son dönemde yaşanan askeri ve siyasi gelişmeler, Kıbrıs adasında kalıcı ve fiili gerçekliğe uygun bir hukuki çözüm bulunmadıkça Doğu Akdeniz'deki enerji kaynakları ve deniz yetki alanları üzerindeki mücadelenin daha da karmaşıklaşacağını göstermektedir. Kıbrıs sorununun çözülmesi, bölgedeki tüm taraflar için bir istikrar unsuru oluşturabilecek ve enerji kaynaklarının paylaşımında adil bir zeminin oluşmasına katkı sağlayabilecektir.

Bununla birlikte, ABD'nin Yunanistan'daki askeri üslerini güçlendirmesi ve Avrupa'nın güvenlik çıkarılarının Doğu Akdeniz'de yoğunlaşması, Kıbrıs sorununun daha geniş bir jeopolitik bağlama taşınmasına neden olabilir. Yunanistan'ın Ege ve Doğu Akdeniz'deki askeri stratejileri ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile olan ilişkileri, Türkiye ile olan deniz sınırları ve kıta sahanlığı anlaşmazlıklarını daha da derinleştirebilir. Doğu Akdeniz'de yeni gerilimlerin ortaya çıkması, özellikle İsrail'in yarattığı gerginliğin devam etmesi, bölgesel dengeleri zorlayarak Kıbrıs sorununu yeniden uluslararası toplumun gündemine taşıyabilir. Türkiye'nin bu süreçteki kararlı tutumu ve Doğu Akdeniz'deki jeostratejik önemini vurgulaması, Kıbrıs meselesinde olduğu gibi Orta Doğu ile ilgili sorunlarında ve Doğu Akdeniz'deki gelişmelerde de Türkiye'yi dışlayan bir çözümün sürdürülebilir olmayacağını açıkça ortaya koyacaktır.

Doğu Akdeniz'deki son gelişmeler ışığında, Türkiye ve Mısır'ın işbirliğini geliştirme olasılığı, bölgedeki dinamikler ve ortak çıkarlar çerçevesinde önemli bir stratejik fırsat sunmaktadır. İsrail'in Hamas ve Hizbullah'a karşı başlattığı saldırılar ve bu çatışmaların bölgesel gerilimleri artırması, Doğu Akdeniz'de uzun süredir var olan enerji kaynaklarına erişim mücadelesini daha karmaşık bir hale getirmiştir. Bu süreçte, bölgedeki diğer aktörlerin aksine, Türkiye ve Mısır arasında gelişebilecek bir işbirliği, bölgesel dengelerde kritik bir rol oynayabilir.

Bu bağlamda, iki ülke arasında enerji alanında kurulacak işbirlikleri, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanları konusunda daha adil ve sürdürülebilir bir paylaşımın önünü açabilir. Ayrıca, Türkiye ve Mısır'ın, bölgedeki diğer ülkelerin maksimalist yaklaşımlarına karşı dengeleyici bir rol üstlenerek, Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının paylaşımında yeni bir anlayış geliştirebilecekleri düşünülmektedir. Enerji kaynaklarının ortak kullanımı ve güvenliği konusunda geliştirilecek bir işbirliği, hem ekonomik çıkarların korunmasını hem de bölgesel barışın tesis edilmesini destekleyecektir. Enerjinin iş birliği temeli olarak bölge refah ve huzuruna hizmet etmesini sağlayacak diplomatik temasların, herhangi bir devleti dışarıda bırakmadan sağlanması gerekmektedir.

Türkiye-Mısır işbirliği potansiyeli, bölgesel güvenlik ve siyasi istikrarın sağlanmasında da belirleyici olabilir. İki ülke arasındaki stratejik yakınlaşma, Doğu Akdeniz'deki dengeleri yeniden şekillendirerek bölgesel çözümler üretme kapasitesini artıracaktır.

Hem Doğu Akdeniz'de hem de Karadeniz'de dengelerin Türkiye'nin etrafında şekillenmesi, bölgesel istikrar ve güvenlik politikalarının başarısı açısından kaçınılmaz bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye'nin bölgedeki stratejik önemini artırma konusundaki kararlılığı, hem kendi çıkarları hem de bölgenin genel güvenliği ve istikrarı için büyük bir önem taşımaktadır.

Sonnotlar

- 1 Lori Ioannou, Trump's message to Tsipras: US may boost investments in Greece, a key NATO ally, CNBC, 17 October 2017, <https://www.cnbc.com/2017/10/17/trumps-message-to-tsipras-us-may-up-investment-in-nato-ally-greece.html>; Evren Dede, ABD, Yunanistan'daki Askeri Varlığını Arttırıyor, Azınlıkça, 30 Ekim 2023, <https://azinlikca1.net/yunanistan-bati-trakya-haber/item/73681-abd-yunanistandaki-askeri-varligi-ni-arttiriyor>
- 2 The US is making 'irreversible' progress with a former Russian partner in a tense corner of Europe, but not everyone in NATO will be happy, Business Insider, 30 August 2023, <https://www.businessinsider.com/us-cyprus-improve-relations-amid-russia-turkey-mediterranean-tensions-2023-8>; US and Cyprus will sign a deal to fight money laundering and evasion of Russian sanctions, AP News, 26 March 2024, <https://apnews.com/article/cyprus-us-russia-sanctions-5ad3a272280747af5d05ce96188f6634>
- 3 Serhat Erkmen, Suriye'nin Arap Birliği'ne dönüşü Arap Baharı'nın sonu, Fikir Turu, 18 Mayıs 2023, <https://fikirturu.com/jeo-politika/suriyenin-arap-birligine-donusu-arap-baharinin-sonu/>
- 4 Souda Körfezi Deniz Üssü, Salamis Deniz Üssü, Kastelli, Kalamata ve Andravida Hava Üsleri, Dedeoğaç'taki Yannuli Kışlası, Litochoro'daki bir atış poligonu, Volo'staki Georgulas Kışlası ve Girit'teki Suda Deniz Üssü'ne askeri üsleri 20'ye tamamlamak üzere 11 üssün daha eklenmesi gündemdedir.
- 5 ABD Temsilciler Meclisi'nde kabul edilen Ulusal Savunma Yetki Yasası'na adalarda ABD askeri üslerinin kurulmasını içeren ek madde eklendiğine ilişkin haber için bkz. New US military buildup on Greek islands, United World, 18 August 2023, <https://unitedworldint.com/31373-new-us-military-buildup-on-greek-islands/>; "Yunan adaları"na yeni askeri plan, Türkic World, 4 Ağustos 2023, <https://turkic.world/tr/articles/gundem/129082>
- 6 Yunanistan, Girit- Kaşot-Çoban- Rodos- Meis adalarını kendi ülkesinin dış sınırı kabul ederek Mısır'la yapacağı anlaşmada bu hattan itibaren MEB uygulaması yapmak hedefindeydi. Mısır ise sınırlandırmanın anakaradan başlaması gerektiğini savunmakta ve bilhassa Meis'in sınırlandırmada esas alınmasına da şiddetle karşı çıkmaktaydı. Yunanistan ve Mısır'ın 6 Ağustos 2020'de imzaladıkları deniz bölgeleri sınırlandırma anlaşması, Meis'i hiç dikkate almamakta, Rodos'a da yarım etki tanımaktadır. Türkiye'nin uluslararası deniz hukuku ilkeleri çerçevesinde paylaşımına dair savunduğu görüş de bu yöndedir.
- 7 Sertaç Hami Başeren, Ali Kurumahmut Ali "Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar", Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, 2003, s.271
- 8 2 Temmuz 1974'te TPOA'ya verilen petrol arama ruhsatı, Rodos Adası'nın güneydoğusundaki bir alanı kapsar. Türkiye'nin bu hamlesi Rodos Adası'nın enclave edildiğini yani Rodos'a kıta sahanlığının verilmediğini göstermektedir. Diğer bazı önleme ya da Almanya bandırla bir geminin Türkiye'den izin istemesi gibi vesilelerle Rodos güneyindeki adalar için de Türkiye tarafından bir enclave uygulaması olduğu görülmektedir. Yani Türkiye bu konudaki iradesini tutarlı bir şekilde göstermiştir.
- 9 Hüseyin Işıksal, BM ev sahipliğindeki gayriresmi Kıbrıs görüşmesi yeni bir dönemin kapılarını açacak mı?, Anadolu Ajansı, 17 Ekim 2024, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/bm-ev-sahipligindeki-gayriresmi-kibris-gorusmesi-yeni-bir-donemin-ka-pilarini-acacak-mi/3364885>
- 10 Yunanistan Dışişleri Bakanı Georgios Gerapetritis Kasım'da Türk mevkidaşı Hakan Fidan'la Atina'da bu konuyu görüşeceklerini ifade etmiştir. Yunan Dışişleri Bakanı: Türkiye ile görüşüyoruz, münhasır ekonomik bölge anlaşması imzalayabiliriz, Gündem Kıbrıs, 6 Ekim 2024, <https://www.gundemkibris.com/yunan-disisleri-bakani-turkiye-ile-gorusuyoruz-munhasir-ekonomik-bo-lge-anlasmasi-imzalayabiliriz>
- 11 Kıbrıs Türk ve Rum Cemaatlerinin eşitliği 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın 50. maddesinde vurgulanmış; 6.,23, 34,86,89,90,94,104,105,108,110,173,174,182 ve 186. maddelerinde de teyit eden ifadeler kullanılmıştır.
- 12 R.G. 10.10.2012, sayı. 28437; Anlaşmada iki ana kara arasındaki eşit uzaklık temel alınmıştır. Anlaşmada Kıbrıs Türklerinin Kıbrıs adasının tamamındaki haklarından feragat etmediği ve Ada'da sorunun çözülmesi halinde paylaşımına gidileceği de kayda geçilmiştir.
- 13 İsrail'in 2009 ve 2010'da (sırasıyla Tamar ve Leviathan), Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 2011'de (Afrodit) ve Mısır'ın 2015'te (Zohr) yaptığı Doğu Akdeniz gaz keşifleri krizi hızlandırmıştır ancak tartışma doğuran bölgelerde gaz bulunmamıştır. Gözde Kılıç Yaşın, "Türk Dış Politikasında Doğu Akdeniz Stratejisi", içinde Türk Dış Politikasında Hasar Tespiti, (Ed. Prof. Dr. Yelda Ongun vd.), DestekYayınları, İstanbul 2020; Aphrodite's Gift: Can Cypriot Gas Power a New Dialogue?, 2 April 2012, Crisis Group, <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/western-europemediterranean/cyprus/aphrodite-s-gift-can-cypriot-gas-p-ower-new-dialogue>